

Gayer Gyuláné

„JÓLÉTI SZOLGÁLAT” (Egy non-profit vállalkozás terve)

I.

Megítélésünk szerint gyorsan szükséges reagálni a piacgazdaságra való áttérést, a gazdasági szerkezet átalakítását kísérő jelenségekre. E célokhoz történő közelítés a lakosság jelentős rétegeit igen hátrányosan érinti. Munkanélküliség, infláció, szegénység, létbizonytalanság széles körben egyidejűleg jelentkezik.

E nehéz és fájdalmas folyamat enyhítésében, a bajok átvészelésében segítheti a lakosságot egy sajátos szolgálat. Azért teheti ezt, mert ott él és hat, ahol a segítségre közvetlenül mód van: a családok, a lakóhelyek áttekinthető és emberi kapcsolatokra épülő szerveződésiben.

Az új helyzet új feladatokra kötelez. Elébe kell menni a teendőknek. A segítség megfelelő új formáit, szerveződéseit kell előmozdítani. Az egyéneket, a családokat, a kis közösségeket érintő leglényegesebb kérdésekre kell választ adni.

A feladat új munkaformákat is igényel és feltételezi a társadalmi segítők felkészülését erre.

A szolgálat tevékenységének tengelyében a jelen helyzet első számú gondja: *az egzisztenciavédelem és a szervezés áll. A komplex program három máig elkülönült tevékenységterületet kapcsol össze:*

a munkanélküliség mérséklését, kezelését; a kis vállalatok szervezését; a kis vállalkozók segítségét; az egészségi-szociális-kulturális helyzet javítását; a humán problémák komplex kezelését.

Ehhez alapellátás jellegű új munkaformát, a társadalom pórusaiba, kis közösségeibe épülő settlement és community work tevékenységet épít ki, non-profit vállalkozás formában.

Létezett ilyen megoldás az 1930-40-es években is a „Közjóléti Szövetkezet” formájában. A szegénység leküzdése ugyanis – s ezt akkor is tudták – csak egzisztencia-teremtéssel, és nem eseti segítéyzéssel oldható meg.

A szolgálat feladata:

1. A szolgálat – a tervek szerint – sokféle *kapcsolatot, szakinformációt* összegez és „fordít” le az egyén számára. Segíti a hozzáférhetőket abban, hogy az ország minden pontján hozzáférhetőek legyenek a jogos ellátásokra vonatkozó információk, például a hitelekéről, az átképzés feltételeiről. A *szakmai érdekvédelmi* kapcsolatokat is segíti létrejönni, összeköttetést létesít az egyének és a működő szerveződések között.

A szolgálat sokoldalú kapcsolatokat hasznosít, így a munkaerőforgalmi, munkanélküli segélyezési, átképzési, hitelnyújtási, vállalkozói, szakmai és érdekképviseleti szerveződések sokaságát képes összekötni az egyénnel. E segítség nélkül az egyén kevésbé informált, és ezért hátrányosabban tudja saját egzisztenciáját védeni, alakítani.

Vállalkozásunk munkaügyi-szociális-kulturális-gazdasági-emberi segítségnyújtás.

A segítség módja, formája nem az ismert, bürokratikus hatósági „szakhivatalt” idézi. Nem hatóság, az egyént és a közösséget a maga helyzetével fogadja. Ugyanúgy alulnézeti pontból tekinti át az egyén lehetőségeit, mint maga az egyén, csak éppen tájékozottabban, és közvetíti számára az egyébként nehezen összerakható információkat, tudást. Ilyen irányú komplex feladatra ma nem létezik szolgáltatás, bár ennek fontossága nem kétséges.

Az a tény, hogy az egyén egy helyen eligazítást, tanácsot kap, eleve többlettudást jelent. *A többlettudás rugalmas variációkat tesz lehetővé, jobb mozgásteret biztosít az egyén számára.*

A szolgálat tevékenységével a hozzáférőknek pénzt és időt takaríthat meg.

2. A szolgálat fontos szerepet tölthet be annak a kormányprogramnak a realizálásában, amely a kisvállalkozások létrejöttét szeretné segíteni (hitelfeltételekkel, kedvezőbb adópolitikával stb.). E program sikere azon is múlik, hogy az a réteg, amely ma nem adja fel az első

gazdaságban végzett tevékenységét, de amely személyileg képes lenne vállalkozásra, kap-e döntéséhez garanciákat és segítséget. (L. Családok – stratégiák, 1988-89 c. tanulmányt.)

Úgy véljük, a szolgálatok képesek mintegy „átvilágítani” azt egy településen, hogy tradicionálisan milyen mezőgazdasági, ipari, termelői, kereskedelmi tevékenység, továbbá infrastruktúra, kulturális, egészségügyi, szociális tevékenység „élt” a múltban, továbbá azt, melyek a jelenlegi lehetőségek s hiányok. Ezzel jelentős *piacfeltáró* tevékenységet segíthetünk elő.

A vállalkozói szándék és lehetőség esetén is gyakran megjelenik mint visszatartó erő az a körülmény, hogy bár a pénzteremtő tevékenységhez értenek, mégis kevesen képesek az engedélyezési, nyilvántartási, számviteli, anyagbeszerzési stb. bürokratikus követelményekkel megbirkózni. Egyszerű példával élve: lehet valaki jó kőműves, remekül meg is élhet belőle, de nem tud az előírásoknak megfelelő nyilvántartást, adóbevallást stb. elkészíteni. Az ehhez nyújtott segítség pénzbevételi forrást is jelenthet. A szolgálat beszerezhet és tarthat magának különféle blankettákat, segíthet a kitöltésben stb.

Kialakíthat vállalkozás-szervezői tevékenységet is. Például a községben akad valaki, aki tud varrni, s aki eddig bejárt a közeli városba, valami más területen dolgozni. Most elvesztette az állását és otthon varrogat. Ha van elég munkája, „kiválthatja az ipart”. Ebben segíthetünk. Ha jól megy, felvesz egy helybeli általános iskolát végzett tanuló lányt, aki, ha befejezte tanulóidejét, vagy alkalmazottként dolgozik nála, vagy önállóan kezd dolgozni, konkurenciát jelenthet, esetleg a szolgálat segít kapcsolatot teremteni mindkettőnek nagyobb város butikosaival, hogy megrendelést szerezzen számukra. A példa szándékosan a legegyszerűbb.

Valószínűleg nagyon széles körben sor kerülhet a mezőgazdasági kistermelők s a helyi kisiparosok termékeinek értékesítésében, szállításában, az anyagbeszerzésben való közreműködésre, ennek szervezésére. Ez egyben kedvezőbb értékesítési lehetőségeket kínálna jelenlegi kiszolgáltató helyzetében a kistermelők tömegeinek. A kistelepüléseken a kereskedelmi szükségletek ellátása, az infrastruktúra – beleértve a szociális-kulturális infrastruktúrát is – megteremtése kínál további lehetőségeket.

A szolgálat segítője lehet a *helyi önkormányzatok* fejlődésének. Amennyiben a vállalkozás-szervezői tevékenysége eredményes, a helyi források létesítéséhez is hozzájárul.

3. A szolgálat fontos szerepet tölthet be azáltal, hogy a *legnehezebb helyzetű szegény rétegek problémáival sokoldalúan foglalkozik*. A legnehezebben vagy egyáltalán nem át- és továbbképezhető, foglalkoztatható, vállalkozásra sem képes rétegek munkába való bevonása részben a non-profit organizációk, részben kisvállalkozói kör segítségével lehetséges. Áttekinthető, egymást ismerő együttesek képesek csak az említett rétegek integrálására. Betanítják őket valamilyen munkára, mintát, életvezetési példákat adnak számukra, egyben a közösség erejével fegyelmezik is őket.

A legsúlyosabb szociális problémák megoldását a szociális szakigazgatáson túlmutató, helyi társadalmi kérdéssé tehetik. De sokan életvezetési tanácsadásra is szorulnak az új élet realitásai közepe.

4. Ami a humán szférát illeti, a szolgálatnak túl kell lépnie az ágazati, a minisztériumi irányítási struktúrát követő hagyományos, elkülönült munkamegosztáson. Ahogyan az emberek is együttesen élik át különböző szerepeiket, akár mint munkavállalók vagy vállalkozók, akár szülők, akiknek óvodás, iskolás gyermekeik vannak, avagy idős, gondozásra szoruló szüleikkel törődők, vagy mint olyanok, akik olykor betegek és egészségügyi ellátásra szorulnak stb. Olyan metszési pontokat kell a szolgálatnak találnia, amelyben a különféle szerepek s az ezekkel kapcsolatos főbb problémák megragadhatók. Bizonyára ilyen vonatkozású csomópont:

- a család,
- a különféle helyi közösség (egyházi, etnikai, szakmai stb.),
- az önkormányzat.

A család szerepnövekedésével és funkciói változásával is számolni kell.

A gazdaság átalakulásával, a piaci viszonyokkal együtt változik a család szerepe. *Megnő a kisvállalkozások, közte a családi kisvállalkozások szerepe. Gyakoribbá válik az otthon keretei között folyó munka*. A család és a munkahely közelebb kerül egymáshoz. *Megváltozik a család gazdasági funkciója*. Ezért a családpolitika sem maradhat kizárólag „csupán” erkölcsileg fontos kérdéskör.

II.

Az előbbieken leírt tevékenység a tanácsadó segítő szolgálatok munkatársainak a *feladatra való felkészítését* teszi szükségessé.

1. Új munkaforma gyakorlatát kell kiépíteni. A hazai szociális munka régmúlt tapasztalatából ismert a *seetlement*, a mai nyugati országok példájából a *community work* jellegű munkaforma vehető figyelembe.

Mindkettő lényege, hogy a helyi társadalom – ott és akkor – létező problémáira összpontosítja tevékenységét. Ezért rugalmasan alakítja ki tennivalóit.

Amennyiben a település lakói között sok az idős, ellátatlan, úgy az ő gondjaik kerülnek előtérbe.

Ha néhány garázda személy tartja félelemben a közösséget, akkor velük foglalkozik.

Munkájával a településen élők emberi, általános kulturális igényeit bővíti, szélesíti, segíti. A tanulás különféle formáinak „helybe hozása”, életvezetési minták kínálata éppúgy beletartozhat tevékenységükbe, mint a gazdasági, egzisztenciális biztonság kialakításának segítése.

Különféle háztartási, varró-, játékkészítő, nyelv- stb. tanfolyamok indítását is vállalhatja.

2. E sokoldalú tevékenységre a vállalkozókat természetesen fel kell készíteni. Erre a feladat megoldásában érintett „humán tárcák” összefogása szükséges. A vállalkozók között bizonyára számíthatunk a helyi pedagógusokra, népművelőkre éppúgy, mint a védőnőkre, orvosokra, agrár szakemberekre, helyi kisvállalkozókra, értelmiségiekre. Valószínűleg döntően fiatal pályakezdők és nyugdíjasok lesznek többségben. Összefogásukkal alakulhatnak non-profit humán célú vállalkozások.